

В. І. Перебийніс

академік АЕН України, д-р екон. наук

ORCID 0000-0002-4779-515X,

М. Є. Рогоза

академік АЕН України, д-р економ. наук,

Полтавський університет економіки і торгівлі, м. Полтава,

Т. В. Косарева

канд. екон. наук

Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана, м. Київ,

Ю. В. Перебийніс

Полтавський юридичний інститут Національного

юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Полтава

МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО КОМПЛЕКСУ В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Постановка проблеми. Ефективність національного агропродовольчого комплексу у сучасних умовах господарювання безпосередньо залежить від рівня матеріально-технічного забезпечення. Останній же, як це доведено численними дослідженнями як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, визначається станом галузей промисловості, що виробляють засоби виробництва, зокрема, тракторним і сільським машинобудуванням, автомобілебудуванням та ін.

Аналіз останніх досліджень. Над проблемами матеріально-технічного забезпечення агропродовольчого комплексу тривалий час плідно працюють, зокрема, вчені Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки». Результати їх досліджень опубліковано у таких монографічних виданнях, як «Формування виробничого потенціалу та ринку засобів виробництва» (1993 р.) [27], «Реструктуризація матеріально-технічної бази агропромислового комплексу» (1997 р.) [19], «Формування ринків матеріальних ресурсів АПК» (2001 р.) [28], «Ринок сільськогосподарської техніки: проблеми становлення» (2005 р.) [20], «Проблеми реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі» (2007 р.) [18], «Сільськогосподарське машинобудування: бути чи не бути?» (2010 р.) [2], «Основні засоби сільськогосподарських підприємств: стан, оцінка, відтворення» (2016 р.) [10] тощо.

Різні аспекти формування та використання матеріально-технічної бази агропродовольчого комплексу висвітлено в авторських монографіях «Енергозбереження в сільському господарстві (економіка, організація, управління» (1997 р.) [4], «Транспортно-логістичні системи підприємств: формування та функціонування» (2006 р.) [16], «Транспортний фактор забезпечення конкурентоспроможності продукції» (2011 р.) [17], «Енергетичний фактор забезпечення конкурентоспроможності продукції» (2012 р.) [11], «Логістичне управління запасами на підприємствах» (2012 р.) [13], «Ефективність використання енергетичних ресурсів у логістичних системах агропродовольчого комплексу» (2018 р.) [12].

Формуванню нової індустріальної політики присвячено монографію «Управління промисловими під-

приємствами: соціально-економічні чинники та особливості організації» [23], «Україна XXI: неоіндустріальна держава або «крах проекту» [9], ряд інших публікацій, зокрема [6, 15, 21].

Метою статті є аналіз тенденцій матеріально-технічного забезпечення національного агропродовольчого комплексу в контексті модернізації вітчизняної промисловості.

Виклад основного матеріалу. Агропродовольчий комплекс України займає чільне місце в національній економіці. Так, згідно з даними [1, с. 4], у 2017 р. виробництво та переробка сільськогосподарської продукції становили 17,0% ВВП країни, експорт агропродовольчої продукції склав 34,0% від загального експорту, податкові надходження від цієї галузі економіки склали 43,5 млрд грн.

Згідно з даними Держстату, USDA, FAO [1, с. 4], у 2017-2018 маркетинговому році Україна займала у світі перше місце з виробництва насіння соняшника, виробництва та експорту соняшникової олії, третє місце – з експорту ріпаку та меду, четверте місце – з виробництва зерна ячменю, експорту зерна кукурудзи і ячменю, п'яте місце – з експорту зерна пшениці та виробництва меду, шосте місце – з виробництва ріпаку та експорту сої.

На зорі незалежності України (1991 р.) було зібрано 38,7 млн т зерна. Найменшим намолом виявився у 2003 р. – 20,2 млн т. Рубіж у 60 млн т було подолано через 10 років – у 2013 р. було зібрано 63,1 млн т. У 2015 р. збір зерна склав 60,1 млн т, у 2016 р. – 66,0, у 2017 р. – 61,9 млн т [26]. За даними Держстату в 2018 р. зібрано рекордний урожай – 69,8 млн т.

Результати діяльності агропродовольчого комплексу значною мірою залежать від ресурсного забезпечення виробничо-комерційної діяльності суб'єктів господарювання, зокрема, наявного технічного потенціалу. Аналіз свідчить [1, с. 49], що наша держава за кількістю тракторів (9 шт./тис. га) відстає від таких сусідніх країн, як Польща (91 шт./тис. га) та Білорусь (12 шт./тис. га), але випереджає Росію (6 шт./тис. га). Схожа ситуація з наявністю комбайнів (Польща та Білорусь – 2,3 шт./тис. га, Україна – 1,8 шт./тис. га, Росія – 0,8 шт./тис. га).

Аналіз наявності тракторів і зернозбиральних комбайнів у сільськогосподарських підприємствах України (табл. 1) показує в цілому позитивну динаміку у 2015–2017 рр. – спостерігається збільшення кількості тракторів на 1,1%, зернозбиральних комбайнів – на 0,4%. Зростання середньої потужності двигуна трактора в аналізованому періоді на 3,4% (порівняно зі збільшенням їх кількості на 1,1%) свідчить, що під списання йдуть старі, менш потужні технічні засоби, які замінюються на більш енергонасичені машини.

Таблиця 1

Динаміка кількості тракторів і зернозбиральних комбайнів у сільськогосподарських підприємствах України (на кінець року), тис. шт.

Сільськогосподарська техніка	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2017 р. у % до 2015 р.
Трактори	127,9	132,7	129,3	101,1
Зернозбиральні комбайни	26,7	27,4	26,8	100,4
Середня потужність двигуна трактора, кВт	94,1	95,1	97,3	103,4

Джерело: дані Держстату України [25, с. 71], власні розрахунки.

Згідно з даними [1, с. 49], за останні роки зріс імпорту в Україну і продаж сільськогосподарської техніки. Так, у 2015 р. було імпортовано і продано тракторів на суму 299 млн дол. США, у 2016 р. – 518 млн дол. США, у 2017 р. – 693 млн. дол. США (у 2,3 раза більше проти 2015 р.); техніки для збирання і обмолоту – відповідно 177 млн дол. США, 408 млн дол. США, 480 млн. дол. США (у 2,7 раза більше проти 2015 р.); ґрунтообробної техніки – відповідно 131 млн дол. США, 245 млн дол. США, 231 млн дол. США (у 1,8 раза більше проти 2015 р.).

Зокрема, імпорту техніки склав: тракторів у 2015 р. – 40 тис. шт., у 2016 р. – 59 тис. шт., у 2017 р. – 86 тис. шт. (у 2,2 раза більше проти 2015 р.), машин для збирання і обмолоту – відповідно 51 тис. шт., 60 тис. шт., 96 тис. шт. (у 1,9 раза більше проти 2015 р.), ґрунтообробних знарядь – відповідно 41 тис. шт., 60 тис. шт., 122 тис. шт. (у 3 рази більше проти 2015 р.).

Детальнішу інформацію про структуру закупівель нових тракторів сільськогосподарськими підприємствами України у 2016 р. наведено в табл. 2.

Судячи зі статистичної інформації, цінам на сільськогосподарську техніку характерна тенденція до зростання. Зокрема, у 2016 р. середня ціна тракторів усіх моделей склала 119,4% до 2015 р., у тому числі тракторів із потужністю двигуна менше 40 кВт – 135,1%, від 40 до 60 кВт – 101,1%, від 60 до 100 кВт – 108,6%, понад 100 кВт – 126,4% [розраховано за даними: 8, с. 6].

Таблиця 2

Закупівлі нових тракторів сільськогосподарськими підприємствами України у 2016 р.

Назва, країна-виробник	Кількість, шт.	Середня ціна, тис. дол. США за шт.
Трактори з потужністю двигуна менше 40 кВт, всього	95	11,7
У тому числі: «Беларус» (Білорусь)	54	9,7
«Foton» (Китай)	20	10,4
Трактори з потужністю двигуна від 40 до 60 кВт, всього	434	16,6
У тому числі: із них: «Беларус» (Білорусь)	378	15,2
Трактори з потужністю двигуна від 60 до 100 кВт, всього	1691	24,8
У тому числі: «Беларус» (Білорусь)	1261	17,5
«New Holland» (США)	94	33,7
«Case» (США)	62	43,8
«John Deere» (США)	58	69,4
«Landini» (Італія)	12	35,1
Трактори з потужністю двигуна понад 100 кВт, всього	1557	109,8
У тому числі: «John Deere» (США)	404	154,6
«New Holland» (США)	220	103,6
«Беларус» (Білорусь)	220	36,8
«Case» (США)	205	138,0
«ХТЗ» (Україна)	81	42,4
«Claas» (Німеччина)	69	128,0
«Fendt» (Німеччина)	69	184,1
«ХТА» (Україна)	55	35,2
«Massey Ferguson» (США)	27	148,3
«Кий» (Україна)	16	25,2

Джерело: дані Держстату України [8, с. 6], власні розрахунки.

Науковий інтерес також має аналіз ситуації на рівні територіальних громад. Типовим аграрним районом лісостепу України є Котелевський район Полтавської області, що знаходиться на межі трьох сусідніх областей – Полтавської, Сумської та Харківської. Виробничо-збутову діяльність в аграрній сфері тут здійснюють 10 великих і середніх сільськогосподарських підприємств (які обробляють 29,5 тис. га ріллі),

28 фермерських господарств (що мають в обробітку 4,0 тис. га) та домогосподарства з присадибними ділянками. У 2018 р. сільськогосподарські підприємства та фермерські господарства виробили 68% сільськогосподарської продукції від загальної кількості, господарства населення – 32% [5].

За повідомленням управління агропромислового та економічного розвитку Котелевської райдержадмі-

ністрації [3], сільськогосподарськими підприємствами у звітному році придбано 62 одиниці техніки та обладнання на суму 71,9 млн грн, у тому числі 39 одиниць іноземного виробництва на суму 66,9 млн грн. Зокрема, закуплено два трактори («John Deere» та «New Holland»), дві сівалки та сім одиниць ґрунтообробної техніки іноземного виробництва. Надійшло також сім одиниць ґрунтообробної техніки вітчизняного виробництва. Відповідно до «Програми отримання часткової компенсації вартості придбаної сільськогосподарської техніки та обладнання українського виробництва» чотири фермерські господарства району придбали вісім одиниць техніки [29].

У монографії [12] наведено порівняльну оцінку агрегатів для обробітку ґрунту вітчизняного та інозем-

ного виробництва, а також збирання насіння соняшника комбайнами різних моделей, здійснену к.е.н. О.Г. Захарченко (науковий керівник д.е.н. В.І. Перебийніс).

Для вибору складу агрегату з оранки стерні використано метод ранжування, враховуючи такі основні показники, як витрати пального, витрати праці та експлуатаційні витрати. Відповідно до кожного показника обраним агрегатам присвоюється ранг. Перший ранг отримує агрегат із найнижчим результативним показником. Агрегат, який має найнижчий сумарний ранг, буде задовольняти вимоги щодо економного використання не лише пального, а й праці та експлуатаційних витрат (табл. 3).

Таблиця 3

Порівняльна характеристика складу машинно-тракторних агрегатів на оранці ґрунту (7 клас ґрунтів, 2 група господарств)

Склад агрегату	Витрати палива, л/га	Витрати праці на 100 га, люд-год	Експлуатаційні витрати, грн /га	Ранг за витратами палива	Ранг за витратами праці	Ранг за експлуатаційними витратами	Сумарний ранг
Вітчизняні гусеничні трактори							
ХТЗ-180+ПНЛ-8-40	18,50	65,42	1184,98	5	3	11	19
ХТЗ-180+ПТК-9-35	18,40	69,31	1075,95	4	4	10	18
T-150-05+Vari Diam-160	21,40	118,64	1269,59	8	15	13	36
T-150-05+ПЛП-6-35	21,60	109,38	545,37	10	13	4	27
T-150-05+ПЛН-5-35	21,30	94,59	622,62	7	11	6	24
Вітчизняні колісні трактори							
ЮМЗ-8073+ПЛН-4-35	31,40	304,35	199,79	14	17	2	33
ЮМЗ-8073+ПЛН-3-35	22,40	318,18	154,51	12	18	1	31
ХТЗ-17021+ПЛП-6-35	22,30	89,74	722,07	11	9	8	28
ХТЗ-17021+ПЛН-5-35	21,50	102,94	648,58	9	12	7	28
ХТЗ-17021+Vari Diam-160	17,80	83,33	1832,62	2	7	16	25
ХТЗ-17021+ПЛН-4-35	24,50	112,90	600,03	13	14	5	32
Колісні трактори виробництва країн СНД							
МТЗ-1025+ПЛН-3-35	24,50	140,00	290,94	13	16	3	32
К-701+ПНЛ-8-40	22,40	58,33	1266,15	12	2	12	26
К-701+ПНЯ-6-42	24,10	84,34	950,53	13	8	9	30
Колісні трактори інших країн							
John Deere-8400+John Deere-995	18,00	56,91	5525,99	3	1	19	23
John Deere-8200+SP «Gregoire Besson»	18,00	83,33	4351,40	3	7	18	28
Favorit-824+Vari Diamant-160	17,40	70,00	3643,57	1	5	17	23
Favorit-824+ПЛН-5-35	22,40	93,33	1397,29	12	10	14	36
Ford-8560+Vari Diamant-160	18,60	82,35	1744,87	6	6	15	27

Джерело: [12, с.138-139].

Аналіз даних табл. 4, показав, що найбільш прийнятними є агрегати ХТЗ-180+ПТК-9-35 та ХТЗ-180+ПНЛ-8-40. Варто зазначити, що найменш енерговитратним є агрегат Favorit-824+Vari Diamant-160, а найменш трудозатратним – John Deere-8400+John Deere-995.

Цими ж дослідженнями [12] встановлено, що витрати пального на збиранні урожаю значною мірою залежать від урожайності насіння соняшника (рис. 1). Згідно з цими даними, найбільш енергоекономним є агрегат СК-5+34-103А.

Ураховуючи значні посівні площі під цією культурою та важливість фактору часу, при виборі комбайну значну роль відіграє виробіток за зміну (рис. 2).

З огляду на зазначене, найбільш продуктивними є такі комбайни, як BISON-BSZ-110 та Mega-204.

Порівняльну оцінку роботи різних видів зернозбиральних комбайнів у реальних умовах господарювання, здійснену к.е.н. О.В. Федірцем (науковий керівник д.е.н. В.І. Перебийніс) [11], наведено в табл. 5.

Дані табл. 5 указують на те, що урожайність зернових при збиранні комбайном Джон Дір-9500 за рахунок нижчих втрат на 2,7% більша, ніж при збиранні комбайном ДОН-1500, та на 8,4% при збиранні комбайном ДОН-1500Б.

Порівняно з комбайнами ДОН-1500 та ДОН-1500Б, більш досконалим комбайном Джон-Дір 9500 намолочено зерна відповідно на 21,6 та 31,1% більше.

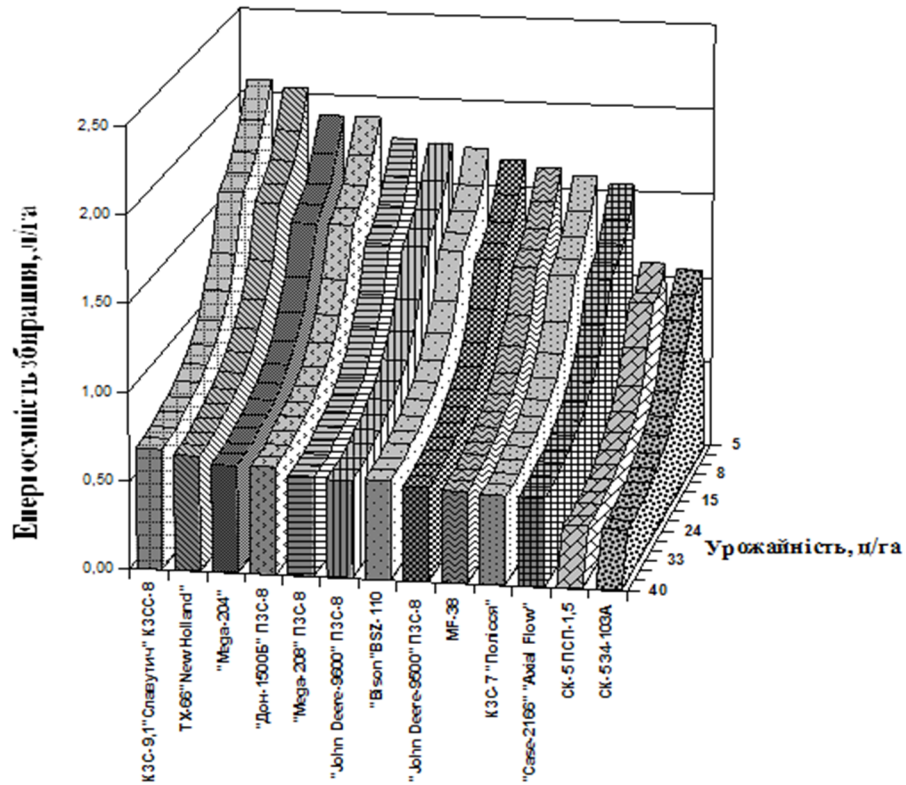

Рис. 1. Енергоємність збирання насіння соняшника комбайнами різних моделей
Джерело: [12, с. 140].

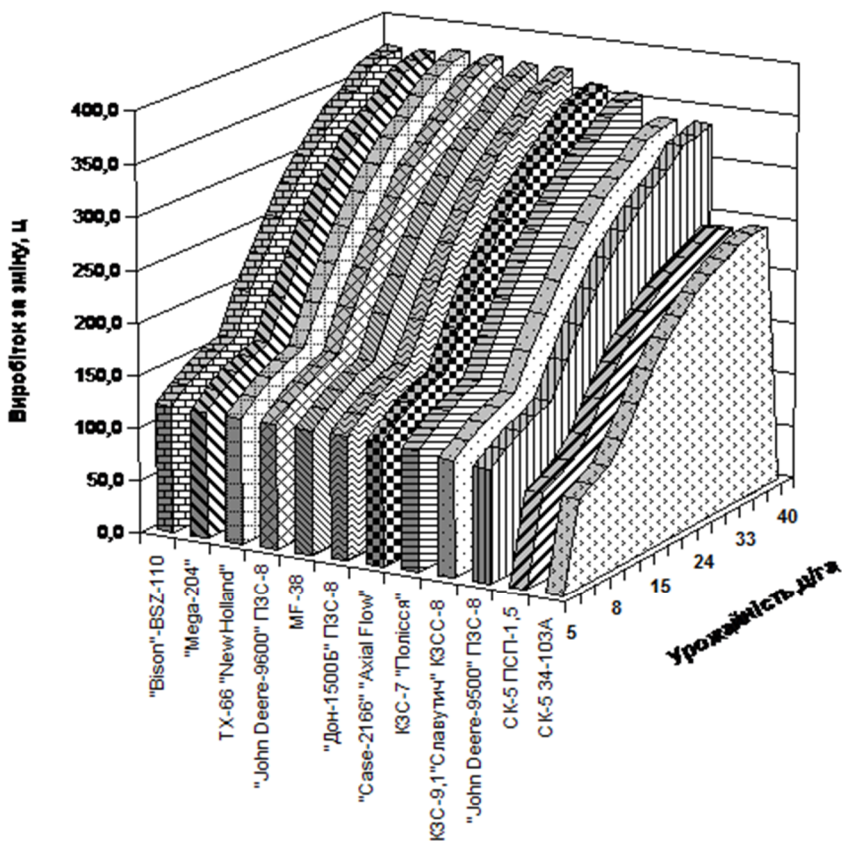

Рис. 2. Продуктивність комбайнів різних марок на збиранні насіння соняшника
Джерело: [12, с. 141].

Таблиця 5

Порівняльна оцінка роботи зернозбиральних комбайнів різних моделей на збиранні ранніх зернових на площі 200 га (ТОВ “Чиста криниця” Новосанжарського району Полтавської області)

Показники	ДОН-1500	ДОН-1500Б	Джон-Дір 9500
Обсяг виконаної роботи за зміну, га	7,5	8,6	9,6
Намолочено зерна за зміну, т	53,2	57,3	69,7
Середня робоча швидкість, км/год	3,4	3,6	4,0
Чистий робочий час, год	3,8	4,4	3,9
Продуктивність, га/год	2,0	2,0	2,5
Продуктивність, т/год	13,9	13,2	17,8
Тривалість розвантаження бункера, хв	2,8	1,8	2,2
Конструктивна ширина захвату жатки, м	6,0	6,0	6,3
Робоча ширина захвату, м	5,8	5,7	6,2
Коефіцієнт використання ширини захвату	0,97	0,95	0,98
Тривалість розвантаження однієї тонни зерна, хв	0,47	0,37	0,45
Витрати пального, л/га	14,7	13,9	14,0
Витрати пального, л/т	2,08	2,08	1,94
Витрати врожаю, ц/га	3,0	6,7	1,1

Джерело: [11, с.151-152].

Коефіцієнт використання ширини захвату комбайна Джон – Дір становить 0,98, тобто робоча ширина захвату майже відповідає конструктивній. Середня швидкість складає 4 км/год, яка перевищує швидкість комбайна ДОН-1500 на 0,58 км/год та комбайна ДОН-1500Б – на 0,42 км/год, що впливає на тривалість руху сільськогосподарської техніки в загоні.

Проведені дослідження дозволяють говорити про вищу економічну ефективність використання зернозбиральних комбайнів Джон–Дір 9500 у порівнянні з комбайнами ДОН-1500 та ДОН-1500Б, що пояснюється їх кращими експлуатаційними характеристиками, вищою продуктивністю та надійністю.

У монографічній праці [12] наведено енергетичну оцінку використання різних автомобілів при транс-

портуванні насіння соняшника, здійснену к.е.н. О.Г. Захарченко (науковий керівник д.е.н. В.І. Перебийніс). Оцінена робота самоскидів, обладнаних дизельними двигунами (за винятком КамАЗ-65115-863-03, що має газобалонне устаткування), та автопотягів (табл. 6, 7).

Встановлено (табл. 6), що найвищий коефіцієнт використання вантажопідйомності на перевезенні насіння соняшника мають самоскиди КамАЗ-53215 «Ставр» – 0,80, Ford Cargo 2535F AGRO – 0,62, МАЗ-555102-4227 – 0,60. Найбільш економічними за показником питомих витрат пального з розрахунку на 1 ткм є КамАЗ-53215 «Ставр» (0,043 л/ткм) та Ford Cargo 2535F AGRO (0,046 л/ткм).

Таблиця 6

Енергоємність транспортування насіння соняшника автомобілями-самоскидами

Марка автомобіля	Коефіцієнт використання вантажопідйомності	Номинальна вантажопідйомність, т	Обсяг перевезеного соняшника, т	Норма витрати пального на 100 км пробігу, л	Питомі витрати пального, л/ткм
КамАЗ-53215 «Ставр»	0,80	10,5	8,4	28	0,043
Ford Cargo 2535F AGRO	0,62	17,0	10,5	37	0,046
Ford Cargo 3535D AGRO	0,42	21,5	9,1	36	0,051
КамАЗ-45144-061	0,48	14,0	6,6	28	0,055
КамАЗ 6520 AGRO	0,46	20,0	9,1	39	0,056
МАЗ-5516А8-336	0,41	19,0	7,7	34	0,057
МАЗ-555102-4227	0,60	9,0	5,4	24	0,058
КамАЗ-45143-012-15	0,54	10,0	5,4	28	0,068
МАЗ-551608-236	0,41	19,0	7,7	40	0,068
КамАЗ-45142-010-15	0,27	14,5	3,9	28	0,095
КамАЗ-65115-863-03	0,25	13,8	3,5	40	0,149

Джерело: [12, с.149]

Використання причепів значно збільшує ефективність транспортування, зменшуючи енергоємність перевезення у 2-2,5 раза (табл. 7). Так, найефективніше поєднання вантажопідйомності та енергоємності властиве для самоскидів КамАЗ-53215 «Ставр», Ford Cargo 2535F AGRO, Ford Cargo 3535D.

Згідно з даними [1, с. 49], продаж сільськогосподарської техніки українського виробництва у 2015 р. склав 288 млн. дол. США, у 2016 р. – 300 млн дол. США, у 2017 р. – 348 млн дол. США (у 1,2 раза більше проти 2015 р.).

Про стан виробництва в Україні окремих видів сільськогосподарської техніки свідчать дані табл. 8.

Дані табл. 8 вказують на суперечливі тенденції функціонування вітчизняного машинобудування. Якщо виробництво причепів та напівпричепів для сільського господарства, тракторів (із потужністю дви-

гуна більше 59 кВт), сівалок, саджалок, машин розсадосадильних, картоплекопачів та картоплезбиральних машин, розпушувачів і культиваторів в досліджуваному періоді характеризується позитивною динамікою, то виробництво решти техніки (зокрема, зернозбиральних комбайнів) зменшується.

Таблиця 7

Енергоємність транспортування насіння соняшника автопотягами

Склад автопотягу	Об'єм причіпу, м ³	Максимальний обсяг перевезення соняшника, т	Питомі витрати пального, л/1 т-км, (м ³ /1 ткм)	Коефіцієнт використання вантажопідйомності з причіпом	Зменшення питомих витрат пального при використанні причіпу, разів
КамАЗ-53215 «Ставр» + СЗАП-8357 „Ставр-1”	24,5	17,0	0,021	0,75	2,0
МАЗ-555102-4227 + МАЗ-856102-010	22,0	13,1	0,024	0,44	2,4
КамАЗ-45144-061 + МАЗ-856102-010	22,0	14,4	0,025	0,41	2,2
Ford Cargo 2535F AGRO + МАЗ-856102-010	22,0	18,2	0,026	0,48	1,7
Ford Cargo 3535D AGRO + МАЗ-856102-010	22,0	16,8	0,028	0,40	1,9
МАЗ-5516А8-336 + МАЗ-856102-010	22,0	15,4	0,029	0,39	2,0
КамАЗ 6520 AGRO + МАЗ-856102-010	22,0	16,8	0,030	0,41	1,9
МАЗ-551608-236 + МАЗ-856102-010	22,0	15,4	0,034	0,39	2,0
КамАЗ-45143-012-15 + НЕФАЗ-8550	15,0	10,6	0,034	0,53	2,0
КамАЗ-45142-010-15 + МАЗ-856100-014	11,0	7,7	0,047	0,25	2,0
КамАЗ-65115-863-03 + СЗАП 8551	15,4	8,9	0,058	0,34	2,5

Джерело: [12, с.150-151].

Таблиця 8

Виробництво окремих видів продукції машинобудування для сільського господарства, тис. шт.

Сільськогосподарська техніка	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2017 р. у % до 2015 р.
Трактори з потужністю двигуна більше 59 кВт	2,8	3,3	3,3	117,9
Плуги	3,7	3,6	2,9	78,4
Розпушувачі та культиватори	3,4	3,8	4,0	117,6
Сівалки, саджалки та машини розсадосадильні	4,2	4,8	5,1	121,4
Косарки тракторні	2,5	3,5	3,6	144,0
Картоплекопачі та картоплезбиральні машини	0,6	0,3	0,4	66,7
Комбайни зернозбиральні, шт.	100	154	70	70,0
Причепи та напівпричепи для сільського господарства	1,7	2,7	3,8	223,5
Машини для приготування кормів для тварин	63,2	75,6	49,3	78,0

Джерело: дані Держстату України [25, с. 69-70], власні розрахунки.

У публікації [14] нами досліджено розвиток автомобілебудування в Україні та у наших сусідів. Згідно з даними [7], у країнах Східної Європи (наприклад, Чехії та Словаччині) автомобілебудування займає ключове місце в економіці, забезпечуючи створення 8-10% ВВП та понад 20% промислового виробництва. У цих країнах виробляється понад 100 автомобілів на 1000 жителів, що дозволяє повною мірою покривати внутрішній попит та експортувати значні обсяги. В умовах глобальної економічної кризи 2009-2010 рр. Чехія та Словаччина зберегли обсяги виробництва.

Вітчизняні автомобілевиробники виробляють вантажні автомобілі усіх класів, що застосовуються в агропродовольчому комплексі. Зокрема, за даними [7], до особливо малих відносять ЗАЗ Lanos пікап, Богдан

2310, промтоварний фургон БАЗ Т713, Skoda Roomster, Skoda Roomster Praktik. До вантажних автомобілів малої вантажопідйомності належать ISUZU NLR85AL, середньої вантажопідйомності – ISUZU NMR85L, ISUZU NPR75L-KL/LL БАЗ 713.10, БАЗ 713.23, великої вантажопідйомності – КрАЗ М16.1Х, КрАЗ М19.2R, КрАЗ С26.2М, КрАЗ С18.1, БАЗ 713.28, БАЗ Т518, БАЗ Т15188, БАЗ Т9016 тощо.

Нашими дослідженнями [16, 17] встановлено такі тенденції розвитку автомобільного транспорту: зростання швидкості руху транспортних засобів, збільшення вантажомісткості автомобілів та автомобільних поїздів, збільшення питомої ваги автотранспорту у структурі вантажоперевезень, насиченість ринку автомобільної техніки, де пропозиція перевищує попит. Од-

нак вітчизняний автомобільний парк загалом не відповідає вимогам нормативів «Євро-5» з екології, шумового фону та безпеки руху.

На думку науковців Інституту економіки промисловості НАН України О.І. Амоші та В.І. Ляшенка [6], фактичний стан промисловості нашої держави свідчить про її перебування на етапі експортоорієнтованого розвитку сировинної спрямованості та інверсивного типу, утвореного внаслідок деіндустріалізації та економічного занепаду. Для цього етапу характерним є переважання «вертикальної» («жорсткої») моделі промислової політики. З цих міркувань інструментарій політики, що має проводитись в Україні, повинен забезпечити певну селективність щодо суб'єктів і об'єктів політики з точки зору визначення пріоритетів, спрямування ресурсів і формування відповідної мотивації до діяльності у тих чи інших сферах виробництва.

Як зазначають дослідники [9], у сучасному світі набуває актуальності концепція нової індустріальної політики (неоіндустріалізації), яку впроваджують у себе розвинені країни, зокрема, Китай, США. Неоіндустріалізація активізує економічні та соціальні процеси шляхом зростання вимог до кваліфікації робітників, появи нових спеціальностей, сучасних рекомендацій щодо розташування промислових об'єктів на території міст, посилення вимог до якості та розвитку інфраструктури, входження малого та середнього бізнесу до мережових структур з метою посилення динаміки промислового розвитку.

Досліджуючи розвиток суб'єктів господарювання в умовах нової індустріальної політики, доведено [22] необхідність формування процедурно-технологічних процесів організації діяльності підприємств на основі новітніх знань як вищого рівня використання інтелектуального потенціалу управлінських кадрів та їх творчості при створенні систем управління і моделей розвитку, діагностичного процесу (реалізованого за допомогою сучасних комп'ютерних технологій, математичного моделювання і системного аналізу), що забезпечує створення та вибору ефективної методики аналізу виробничо-господарської діяльності, дозволяє провести оцінку якості функціонування системи/суб'єкта, а на її основі – прийняття управлінських рішень.

Перспективи розвитку тракторного, сільськогосподарського та автомобільного машинобудування в Україні, здатного задовольнити потреби внутрішнього ринку, на наш погляд, залежать від активізації державної політики у напрямі стимулювання розвитку виробництва, проведення реструктуризації і модернізації потужностей, зниження рівнів енерго- та ресурсоемності бізнес-процесів на підприємствах, освоєння виробництв гібридної техніки, реалізації ефективної соціальної політики, вдосконалення виробничого, фінансового, маркетингового, логістичного менеджменту на підприємствах галузі, розширення послуг фірмового технічного сервісу для аграрних товаровиробників.

Висновки. Ефективність агропродовольчого комплексу України залежить від рівня його матеріально-технічного забезпечення, який визначається станом промисловості, що виробляє засоби виробництва. Установлено позитивну динаміку збільшення у сільськогосподарських підприємствах кількості тракторів і зернозбиральних комбайнів, зростання середньої потужності двигуна трактора в 2015-2017 рр. Протягом

останніх років зріс імпорт і продаж сільськогосподарської техніки.

У статті наведено порівняльну оцінку техніки вітчизняного та іноземного виробництва: агрегатів для обробки ґрунту, збирання зернових та насіння сояшника комбайнами різних моделей, використання автомобілів при транспортуванні насіння сояшника.

З'ясовано суперечливі тенденції функціонування вітчизняного машинобудування та розвитку автомобільного транспорту. Розглянуто перспективи розвитку тракторного, сільськогосподарського та автомобільного машинобудування в Україні, здатного задовольнити потреби внутрішнього ринку. Акцентовано увагу на концепції нової індустріальної політики (неоіндустріалізації), яку реалізують індустріально розвинені країни.

Список використаних джерел

1. Агробізнес України у 2017/2018 МР: Інфографічний довідник. URL: // agribusinessinukraine.com.
2. Білоусько Я.К., Товстоляк В.Л. Сільськогосподарське машинобудування: бути чи не бути? Київ: ННЦ ІАЕ, 2010. 160 с.
3. Весна прийшла: польові роботи заплановано провести в оптимальні агротехнічні строки. *Народна трибуна*. 2019. 1 берез.
4. Гришко В.В., Перебийніс В.І., Рабштина В.М. Енергозбереження в сільському господарстві (економіка, організація, управління). Полтава: Полтава, 1996. 280 с.
5. Звіт голови районної державної адміністрації Колоса В.П. про виконання Програми економічного і соціального розвитку Котелевського району, районного бюджету, делегованих районною радою повноважень та підсумки діяльності Котелевської райдержадміністрації у 2018 році. *Народна трибуна*. 2019 15 лют.
6. Іванов С.В., Перебийніс В. І., Котов Є.В., Федірець О.В. Розвиток національної економіки на засадах неоіндустріальної модернізації. *Управління економікою: теорія та практика. Четверті Чумаченківські читання: зб. наук. праць / НАН України, Ін-т економіки пром-сті*. Київ, 2015. С. 31-41.
7. Кривоконь О.Г. Сучасний стан та характеристика автомобілебудування як галузі промислового виробництва країни. *Автомобіле- та тракторобудування. Вісник НТУ «ХПІ»*. 2011. № 56. С. 78 – 86.
8. Купівля матеріально-технічних ресурсів для виробничих потреб сільськогосподарськими підприємствами у 2016 році: статистичний бюлетень. Київ: Державна служба статистики України, 2017. 42 с.
9. Ляшенко В.І., Котов Є.В. Україна ХХІ: неоіндустріальна держава або „крах проекту: монографія / НАН України, Ін-т економіки пром-сті; Полтавський університет економіки і торгівлі. Київ, 2015. 196 с.
10. Могилова М.М. Основні засоби сільськогосподарських підприємств: стан, оцінка, відтворення: монографія. Київ: ННЦ „ІАЕ”, 2016. 404 с.
11. Перебийніс В.І., Федірець О.В. Енергетичний фактор забезпечення конкурентоспроможності продукції: монографія. Полтава: ПУЕТ, 2012. 190 с.
12. Перебийніс В.І., Захарченко О.Г. Ефективність використання енергетичних ресурсів у логістичних системах агропродовольчого комплексу: монографія. Полтава: ПУЕТ, 2018. 185 с.

13. Перебийніс В.І., Дроботя Я.А. Логістичне управління запасами на підприємствах: монографія. Полтава: ПУЕТ, 2012. 279 с.
14. Перебийніс В.І., Помаз О.М., Помаз Ю.В. Проблеми і перспективи розвитку вантажного автомобільного транспорту / Матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конференції „Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи” [у 2-х т.]. Харків: ХНТУСГ, 2017. Т. 1. С. 20-24.
15. Перебийніс В.І., Федірець О.В., Гавриш В.І. Техніко-технологічне забезпечення конкурентоспроможності на засадах енергетичного менеджменту. *Вісник економічної науки України*. 2016. №1 (30). С. 110-114.
16. Перебийніс В.І., Перебийніс О.В. Транспортно-логістичні системи підприємств: формування та функціонування: монографія. Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2006. 207 с.
17. Перебийніс В.І., Помаз О.М. Транспортний фактор забезпечення конкурентоспроможності продукції: монографія. Полтава: ПУЕТ, 2011. 187 с.
18. Проблеми реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі / за ред. Я.К. Білоруська. Київ: ННЦ ІАЕ, 2007. 216 с.
19. Реструктуризація матеріально-технічної бази агропромислового комплексу [П.Т. Саблук, В.Г. Більський, Г.М. Підлісецький, В.І. Котелянець, В.І. Перебийніс та ін.]; за ред. П.Т. Саблука, В.Г. Більського. Київ: Інститут аграрної економіки, 1997. 296 с.
20. Ринок сільськогосподарської техніки: проблеми становлення [В.П. Яковенко, Я.К. Білоусько, Г.М. Підлісецький та ін.]; за ред. Г.М. Підлісецького. Київ: ННЦ ІАЕ, 2005. 220 с.
21. Рогоза М.Є., Кузьменко О.К. Модернізація економіки України у контексті неоіндустріальних перетворень. *Вісник економічної науки України*. 2017. № 1. С. 78-83.
22. Рогоза М.Є. Управління потенціалом підприємства в умовах динамічного розвитку економіки. Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму «Світова економіка XXI століття: цикли та кризи». 2010. № 1(3), т. 1. Дніпропетровськ: ДУЕП. С. 280-288.
23. Рогоза М.Є. Управління промисловими підприємствами: соціально-економічні чинники та особливості організації / Укоопспілка, Полтавський університет споживчої кооперації України. Кафедра економічної кібернетики. Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2005. 282 с.
24. Семирак О. С. Оцінювання характеристик ринку продукції автомобілебудування в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Логістика*. 2014. № 811. С. 340-346.
25. Статистичний збірник «Сільське господарство України за 2017 рік» / Державна служба статистики України; відповід. за випуск О.М. Прокопенко. Київ, 2018. 246 с.
26. Урожай: Україна поставила історичний рекорд. *Народна трибуна*. 2018. 4 груд.
27. Формування виробничого потенціалу та ринку засобів виробництва [Більський В.Г., Денисенко П.А., Коврига В.В. та ін.]; за ред. П.Т. Саблука, В.Г. Більського. Київ: Урожай, 1993. 264 с.
28. Формування ринків матеріальних ресурсів АПК / за ред. Г.М. Підлісецького. Київ: Інститут аграрної економіки, 2001. 428 с.
29. Шило І. Стан, перспективи та проблеми розвитку фермерських господарств Котелевщини. *Народна трибуна*. 2019. 1 лют.

References

1. *Ahrobiznes Ukrainy u 2017/2018 MR: Infografichniy dovidnyk [Agribusiness of Ukraine in 2017/2018 MR: Infographic Directory]*. Retrieved from // agribusiness-inukraine.com [in Ukrainian].
2. Bilousko Ya.K., Tovstopyat V.L. (2010). *Silskohospodarske mashynobuduvannia: buty chy ne buty? [Agricultural machinery: to be or not to be?]*. Kyiv, NSC IAE [in Ukrainian].
3. Vesna pryishla: polovi roboty zaplanovano provesty v optymalni ahrotekhnichni stroky [Spring came: field work is planned to be conducted in the best agronomic terms]. (2019). *Narodna trybuna – People's tribune*, March 1 [in Ukrainian].
4. Hryshko V.V., Perebyinis V.I., Rabshtyna V.M. (1996). *Enerhozberezhennia v silskomu hospodarstvi (ekonomika, orhanizatsiia, upravlinnia) [Energy saving in agriculture (economy, organization, management)]*. Poltava, Poltava [in Ukrainian].
5. Zvit holovy raionnoi derzhavnoi administratsii Kolosa V.P. pro vykonannia Prohramy ekonomichnoho i sotsialnoho rozvytku Kotelevskoho raionu, raionnoho biudzhetu, delehovanykh raionnoiu radoiu povnovazhen ta pidsumky diialnosti Kotelevskoi raiderzhadministratsii u 2018 rotsi [Report of the head of the district state administration Kolos VP on implementation of the Program of economic and social development of Kotelev rayon, the district budget, delegated by the rayon council, and the results of the activities of Kotelev district state administration in 2018]. (2019). *Narodna trybuna – People's tribune*, February 15th [in Ukrainian].
6. Ivanov S.V., Perebyinis V. I., Kotov Ye.V., Fedirets O.V. (2015). *Rozvytok natsionalnoi ekonomiky na zasadakh neoindustrialnoi modernizatsii [Development of national economy based on neoindustrial modernization]. Upravlinnia ekonomikoju: teoriia ta praktyka. Chetverti Chumachenkivski chytannia – Economics Management: Theory and Practice. Fourth Chumachenkivsky Readings (pp. 31-41)*. Kyiv, IIE of NAS of Ukraine [in Ukrainian].
7. Kryvokon O.H. (2011). *Suchasnyi stan ta kharakterystyka avtomobilebuduvannia yak haluzi promyslovoho vyrobnytstva krainy [The current state and characteristics of automobile industry as an industry of industrial production in the country]*. *Visnyk NTU «KhPI»: Avtomobile- ta traktorobuduvannia – Bulletin of NTU "KhPI": Automobile and tractor construction*, 56, pp. 78 – 86 [in Ukrainian].
8. Kupivlia materialno-tekhnichnykh resursiv dlia vyrobnychkykh potreb silskohospodarskymy pidpriemstvamy u 2016 rotsi: statystychnyi biuletyn [Purchase of material and technical resources for production needs of agricultural enterprises in 2016: statistical bulletin]. (2017). Kyiv, State Statistics Service of Ukraine [in Ukrainian].
9. Liashenko V.I., Kotov Ye.V. (2015). *Ukraina XXI: neoindustrialna derzhava abo "krakh proektu" [Ukraine XXI: neo-industrial state or "crash of the project"]*. Kyiv; Poltava [in Ukrainian].
10. Mohylova M.M. (2016). *Osnovni zasoby silskohospodarskykh pidpriemstv: stan, otsinka, vidtvorennia [Basic assets of agricultural enterprises: state, evaluation, reproduction]*. Kyiv, NSC IAE [in Ukrainian].

11. Perebyinis V.I., Fedirets O.V. (2012). *Enerhetychnyi faktor zabezpechennia konkurentospromozhnosti produktii* [Energy factor for the competitiveness of products]. Poltava, PUET [in Ukrainian].
12. Perebyinis V.I., Zakharchenko O.H. (2018). *Efektivnist vykorystannia enerhetychnykh resursiv u lohistychnykh systemakh ahroprodovolchoho kompleksu* [Efficiency of use of energy resources in logistic systems of agro-food complex]. Poltava, PUET [in Ukrainian].
13. Perebyinis V.I., Drobotia Ya.A. (2012). *Lohistychno upravlinnia zapasamy na pidpriemstvakh* [Logistic inventory management at enterprises]. Poltava, PUET [in Ukrainian].
14. Perebyinis V.I., Pomaz O.M., Pomaz Yu.V. (2017). *Problemy i perspektyvy rozvytku vantazhnogo avtomobilnoho transportu* [Problems and Prospects for the Development of Freight Road Transport]. *Materialy VIII Mizhnar. nauk.-prakt. konferentsii „Rynkova transformatsiia ekonomiky: stan, problemy, perspektyvy” – Proceedings of the 8th International Scientific and Practical Conference "Market transformation of economics: state, problems, perspectives"*, Vol. 1, pp. 20-24. Kharkiv, KhNTUSG [in Ukrainian].
15. Perebyinis V.I., Fedirets O.V., Havrysh V.I. (2016). *Tekhniko-tekhnologichne zabezpechennia konkurentospromozhnosti na zasadakh enerhetychnoho menedzhmentu* [Technical and technological support based on the competitiveness of energy management]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy – Bulletin of Economic Science of Ukraine*, 1 (30), pp. 110-114 [in Ukrainian].
16. Perebyinis V.I., Perebyinis O.V. (2006). *Transportno-lohistrychni systemy pidpriemstv: formuvannia ta funktsionuvannia* [Transport and logistics systems of enterprises: formation and functioning]. Poltava, RVC PUSKU [in Ukrainian].
17. Perebyinis V.I., Pomaz O.M. (2011). *Transportnyi faktor zabezpechennia konkurentospromozhnosti produktii* [Transport factor for the competitiveness of products]. Poltava, PUET [in Ukrainian].
18. Bilorusko Ya.K. (Ed.). (2007). *Problemy realizatsii tekhnichnoi polityky v ahropromyslovomu kompleksi* [Problems of Implementation of Technical Policy in the Agro-Industrial Complex]. Kyiv, NSC IAE [in Ukrainian].
19. Sabluk P.T., Bilskyi V.H., Pidlisetskyi H.M., Kotelianets V.I., Perebyinis V.I. et al. *Restrukturyzatsiia materialno-tekhnichnoi bazy ahropromysloвого kompleksu* [Restructuring of the material and technical base of the agro-industrial complex]. Kyiv, Institute of Agrarian Economics [in Ukrainian].
20. Yakovenko V.P., Bilousko Ya.K., Pidlisetskyi H.M. et al. *Rynok silskohospodarskoi tekhniky: problemy stanovlennia* [Agricultural machinery market: problems of formation]. Kyiv, NSC IAE [in Ukrainian].
21. Rohoza M.Ye., Kuzmenko O.K. (2017). *Modernizatsiia ekonomiky Ukrainy u konteksti neoindustrialnykh peretvoren* [Modernization of the Ukrainian economy in the context of neoindustrial transformation]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy – Bulletin of Economic Science of Ukraine*, 1, pp. 78-83 [in Ukrainian].
22. Rohoza M.Ye. (2010). *Upravlinnia potentsialom pidpriemstva v umovakh dynamichnoho rozvytku ekonomiky* [Management of the potential of the enterprise in the conditions of dynamic economic development]. *Biuletyn Mizhnarodnoho Nobelevskoho ekonomichnoho forumu «Svitova ekonomika KhKhI stolittia: tsykly ta kryzy» – Bulletin of the International Nobel Economic Forum "World Economy of the 21st Century: Cycles and Crisis"*, 1(3), Vol. 1, pp. 280-288. Dnipropetrovsk, DUEP [in Ukrainian].
23. Rohoza M.Ye. (2005). *Upravlinnia promyslovymy pidpriemstvamy: sotsialno-ekonomichni chynnyky ta osoblyvosti orhanizatsii* [Management of Industrial Enterprises: Socio-Economic Factors and Features of the Organization]. Poltava, RVC PUSKU [in Ukrainian].
24. Semyrak O. S. (2014). *Otsiniuvannia kharakterystyk rynku produktii avtomobilebuduvannia v Ukraini* [Estimation of characteristics of the market of automotive products in Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Lohistyka – Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic". Logistics*, 811, pp. 340-346 [in Ukrainian].
25. *Silske hospodarstvo Ukrainy za 2017 rik* [Agriculture of Ukraine for 2017]. (2018). Kyiv, Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [in Ukrainian].
26. *Urozhai: Ukraina postavyla istorychnyi rekord* [Vintage: Ukraine has set a historic record]. (2018). *Narodna trybuna – People's tribune*, December 4 [in Ukrainian].
27. Bilskyi V.H., Denysenko P.A., Kovryha V.V. et al. (1993). *Formuvannia vyrobnychoho potentsialu ta rynku zasobiv vyrobnytstva* [Formation of production potential and market of means of production]. Kyiv, Urozhai [in Ukrainian].
28. *Pidlisetskoho H.M. (Ed.). (2001). Formuvannia rynkiv materialnykh resursiv APK* [Formation of the markets of material resources of the agroindustrial complex]. Kyiv, Institute of Agrarian Economics [in Ukrainian].
29. Shylo I. (2019). *Stan, perspektyvy ta problemy rozvytku fermerskykh hospodarstv Kotelevshchyny* [Status, prospects and problems of development of farms of Kotelevshchina]. *Narodna trybuna – People's tribune*, Feb. 1 [in Ukrainian].